

Pro Patria

I dag firar vi de stupades dag. Vi hedrar minnet av de 94 000 finländska soldater och lottor som miste livet i andra världskriget. Dagen har firats utan avbrott sedan våren 1940 och utgör genom sitt enkla budskap en viktig motvikt till självständighetsdagens pompösa vapenskrammel.

Mina tankar går till min morbror som stupade den 15 april 1942 långt borta i Östkarelen, närmare bestämt i Sjemenskij nära floden Svir som förenar Onega med Ladoga. Han var då knappt 19 år fyllda och hade precis som flertalet av sina frontkamrater ännu inte hunnit ut i livet, vilket gjorde att de närmaste sörjande var hans fyrtioåriga föräldrar och minderåriga syskon.

För några veckor sedan hade jag förmånen att på en middag sitta bredvid en gammal klasskamrat till morbror Jost. Vi talade om honom och om deras skolminnen och funderade sedan över hur vardagen och livet har förändrats i Helsingfors sedan 1930-talet. Naturligtvis har massor förändrats. Men samtidigt finns det överraskande många saker som har bestått. Mina döttrar går i deras gamla skola, svenskan vi talar har ännu något kvar av den gamla helsingforsiska accenten och framför allt är Finland fortfarande ett fritt land.

En viktig del av den krigstida retoriken var de ständiga påminnelserna om att frontmännen och lottorna fyllde sin medborgerliga plikt och att de stupade för fosterlandet. Någon kan tycka att dessa ord är väl högstämnda och patetiska. Men faktum är att Finlands armé lyckades skydda sin civilbefolkning bättre än någon annan militär styrka i Europa. De stupades devis *Pro Patria* är således inte alls tomt prat.

Ilona Kemppainen visar i sin nyligen utkomna, förtjänstfulla doktorsavhandling *Isänmaan uhrin* att det inte var en slump att Finland var en av de nationer som tog allra bäst hand om sina stupade. Vanligtvis begravdes de fallna i massgravar nära fronten. I Finland sändes varje stupad tillbaka till sin hembygd för att läggas till vila i en särskild hjältegrav på den egna kyrkogården.

Seden förutsatte en stor organisation och välfungerande logistik, men ansågs vara något så självklart att myndigheterna inte frångick den ens under de mest kritiska ögonblicken av kriget. Den byggde i mycket vidare på den vita döds-kulten från 1918, vilket också förklarar varför skyddskårerna och Lotta Svärd genast axlade en central roll i arrangemangen.

Men i bakgrunden fanns också andra skäl. Blotta tanken att lämna kvar den stupade nära fronten kändes olidlig för de anhöriga, vilket bottnade i en ofta undermedveten men helt motiverad skräck för att platsen senare skulle erövrats av Röda armén.

Den sista hemfärden fungerade också som en konkret länk mellan fronten och hemmafronten. Den stärkte känslan av att den stupade verkligen hade kämpat för sin hemtrakt och knöt dem därmed tillsammans med de levande soldaterna till en stor fosterländsk hjältesaga. Samtidigt fick berättelsen en naturlig början och ett naturligt slut – hembygden.

Henrik Meinander, Hufvudstadsbladet (HBL) 21.5.2006